

รูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี

นางสาว รวมสุข สุขมาก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-631-779-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PATTERN OF URBAN EXPANSION IN THE NONTHABURI MUNICIPALITY

Miss Ruamsuk Sukmak

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Geography

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-631-779-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
ภาควิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

รูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี
นางสาวรวมสุข สุขมาก
ภูมิศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบุลย์สินธุ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

Paul Boi

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฤกษ์สุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

U. Viengsa

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นโรตม์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา)

[Signature]
..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบุลย์สินธุ์)

[Signature]
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควัชระ)

[Signature]
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

รวมสุข สุขมาก : รูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี
(PATTERNS OF URBAN EXPANSION IN THE NONTHABURI MUNICIPALITY)

อ.ที่ปรึกษา : ผศ.สุรศักดิ์ ศิริโพบูลย์สินธ์, 104 หน้า. ISBN 974-631-779-2

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษารูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองในช่วงปี พ.ศ.2518-2534 และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริม และที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี และศึกษาแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนเมืองแห่งนี้ในอนาคต โดยตั้งสมมติฐานว่าการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี จะ เป็นไปตามทฤษฎีรูปสี่เหลี่ยมหรือลิ้ม สำหรับแหล่งข้อมูลที่ใช่มี 2 แหล่งได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร แผนที่ และข้อมูลจากภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำมาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เกี่ยวกับแผนที่ และส่วนที่เกี่ยวกับการสัมภาษณ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ 241 คริว เรือน วิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเชิงบรรยายในรูปของร้อยละ

ผลจากการศึกษาพบว่า รูปแบบการใช้ที่ดินมีลักษณะปะปนกัน ประเภทของการใช้ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และการใช้ที่ดินเพื่อการค้า ลักษณะการขยายตัวจะขยายเป็นแนวยาวไปตามสองฟากของเส้นทางคมนาคม คือ ถนน สำหรับโครงสร้างของเมืองในปี พ.ศ.2518 มีลักษณะสอดคล้องกับแบบจำลองวงแหวน แต่ในปี พ.ศ.2534 ลักษณะโครงสร้างของเมืองจะมีลักษณะสอดคล้องกับแบบจำลองรูปสี่เหลี่ยม และได้พบว่ามีย่านธุรกิจการค้าของเมืองและบริเวณที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูงตั้งอยู่ใกล้กับเขตใจกลางเมือง ลักษณะเด่นของโครงสร้างของเมืองที่พบในแบบจำลองรูปสี่เหลี่ยม คือ มีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยขยายไปตามถนนสายสำคัญ ๆ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรีโดยส่วนรวม พบว่ากลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลเรียงลำดับตามความสำคัญ คือ ปัจจัยทางด้านกายภาพ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และ ปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิสิต สุขมาก
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C310300 : MAJOR GEOGRAPHY

KEY WORD: URBAN / THE NONTHABURI MUNICIPALITY / SECTOR THEORY

RUAMSUK SUKMAK : PATTERNS OF URBAN EXPANSION IN THE NONTHABURI MUNICIPALITY. THESIS ADVISOR : ASSIS. PROF. SURASAK SIRIPAIBOONSIN.
104 pp. ISBN 974-631-779-2

This study aimed at investigating the urban growth pattern of Nonthaburi Municipality from 1975 to 1991, and analyzing factors contributing to such growth. The findings were also manipulated to predict the future growth trend of this municipality. It was hypothesized that the urban growth of Nonthaburi Municipality would conform to Sector Model Theory. Data from documents, maps and interviews of 241 households were analyzed in terms of percentage and presented in the form of maps and description.

The findings of this study indicated that the land use patterns were varied. However, residential and commercial uses were identified as the major types of land use. Urban growth occurred along both sides of the main roads. The urban structure in 1975 was in accordance with the Concentric Zone Model, but in 1991 it was found to fit the Sector Model. Business areas and residential areas for the rich were close to the core area of the municipality. An outstanding characteristic of Nonthaburi's urban growth was the residential use of land along main roads.

Factors contributing to the urban growth of Nonthaburi Municipality, in order of importance, were physical factors, economic factors and infrastructure.

ภาควิชา.....ภูมิศาสตร์.....

สาขาวิชา.....ภูมิศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2537.....

ลายมือชื่อผู้จัดทำ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ ก็ด้วยความช่วยเหลือและความสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้ศึกษาขอแสดงความขอบคุณเป็นอย่างสูงดังนี้

คณาจารย์ของภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งอาจารย์ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยเหลือให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำ แก่ไขวิทยานิพนธ์นี้ให้ถูกต้องและสมบูรณ์มาตลอด

และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ นโรตม์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา ประธานกรรมการ และ รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควัชระ รองศาสตราจารย์ ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้โอกาสแก่ข้าพเจ้า ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะเทศบาลเมืองนนทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักผังเมือง กรมแผนที่ทหาร และหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้ให้ความร่วมมือ และอนุเคราะห์เกี่ยวกับ เอกสาร ข้อมูล ตลอดจนข้อคิดเห็นเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การศึกษา

ท้ายนี้ ผู้ศึกษาใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงิน และให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

รวมสุข สุขมาก

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฑ
สารบัญแผนที่.....	ฒ

บทที่

1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	5
1.6 นิยามศัพท์.....	6
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7

2. ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการขยายตัวของเมือง.....	9
2.1.1 ทฤษฎีวงแหวนร่วม.....	9
2.1.2 ทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ้ม.....	12
2.1.3 ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง.....	14
2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของเมือง.....	16
2.2.1 เอกสารและงานวิจัยภายในประเทศ.....	16
2.2.2 เอกสารและงานวิจัยในต่างประเทศ.....	18
3. สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา.....	24
3.1 ลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่.....	24
3.1.1 ที่ตั้ง ขนาด และการแบ่งเขตการปกครอง.....	24
3.1.2 อาณาเขต.....	25
3.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ.....	25
3.1.4 แหล่งน้ำ.....	29
3.1.5 ลักษณะภูมิอากาศ.....	29
3.2 ลักษณะทางประชากร.....	31
3.3 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ.....	34
3.4 ลักษณะทางด้านสังคม.....	36
4. วิธีดำเนินการวิจัย.....	38

5. รูปแบบการใช้ที่ดินจากแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ.....	42
5.1 ลักษณะการใช้ที่ดินและการขยายตัวของเมืองในปี พ.ศ.2518.....	42
5.2 ลักษณะการใช้ที่ดินและการขยายตัวของเมือง ปี พ.ศ.2527.....	46
5.3 รูปแบบและการขยายตัวของการใช้ที่ดิน ปี พ.ศ.2534.....	54
6. วิเคราะห์ผลการศึกษา.....	59
6.1 วิเคราะห์แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ.....	59
6.1.1 การวิเคราะห์แผนที่รูปแบบการใช้ที่ดินและ การขยายตัวของเมือง ปี พ.ศ.2518.....	59
6.1.2 โครงสร้างของเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....	60
6.1.2.1 การวิเคราะห์แผนที่รูปแบบการใช้ที่ดินและ การขยายตัวของเมือง ปี พ.ศ.2518 โดยใช้ทฤษฎีวงแหวนร่วม.....	60
6.1.2.2 การวิเคราะห์แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2534 โดยใช้ทฤษฎีรูปสี่เหลี่ยมหรือลิ้ม..	62
6.1.2.3 การวิเคราะห์แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2534 โดยใช้ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง..	65

6.2	วิเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์.....	66
6.2.1	ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป.....	67
6.2.2	ลักษณะการใช้ที่ดิน.....	71
6.2.3	ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....	79
6.2.4	ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....	84
7.	สรุปผลการศึกษา.....	89
7.1	สรุปผลการศึกษา.....	89
7.2	แนวโน้มการขยายตัวของชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรีในอนาคต.....	91
7.3	ข้อเสนอแนะ.....	92
	รายการอ้างอิง.....	93
	ภาคผนวก.....	99
	- แบบสอบถามประกอบการทำวิทยานิพนธ์.....	100
	ประวัติผู้เขียน.....	104

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	สถิติประชากรในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี พ.ศ.2518-2534.....	32
4.1	แสดงจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	40
5.1	แสดงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี ปี พ.ศ.2518.....	44
5.2	แสดงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี ปี พ.ศ.2527.....	47
6.1	บัญชีราคาประเมินตามแนวถนน ซอย ในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี...	63
6.2	แสดงการแบ่งกลุ่มราคาประเมิน.....	64
6.3	แสดงข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้ที่ดินแต่ละประเภท.....	68
6.4	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	69
6.5	รายได้ของครอบครัวต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	70
6.6	การใช้ประโยชน์จากที่ดิน.....	71
6.7	แสดงอาชีพของผู้ใช้ที่ดินแต่ละประเภท.....	72
6.8	แสดงการใช้ประโยชน์จากที่ดินแปลงนี้แยกตามตำบล.....	73
6.9	แสดงขนาดการถือครองที่ดินของพื้นที่แปลงที่อาศัยอยู่.....	75
6.10	แสดงลักษณะสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินแปลงที่อาศัยและถือครองอยู่.....	76

ตารางที่	หน้า
6.11	แสดงลักษณะการถือครอง.....77
6.12	แสดงการตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....78
6.13	แสดงการตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรีแยกตามตำบล.....78
6.14	แสดงการตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี แยกตามการใช้ ประโยชน์ที่ดิน.....80
6.15	แสดงการย้ายถิ่นจากนอกเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....81
6.16	แสดงการย้ายถิ่นมาจากภายนอกเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี จำแนกตาม การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....82
6.17	แสดงความสัมพันธ์ของการตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี กับการย้ายถิ่น.....83
6.18	ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของเมือง ในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....84
6.19	แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินทั่วไป จำแนกตามการใช้ประโยชน์ ที่ดิน ซึ่งเลือกเป็นลำดับที่หนึ่ง.....86

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
2.1	แบบจำลองลักษณะการใช้ที่ดินตามทฤษฎีวงแหวนร่วม..... 11
2.2	แบบจำลองลักษณะการใช้ที่ดินตามทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ้ม..... 13
2.3	แบบจำลองลักษณะการใช้ที่ดินตามทฤษฎีหลายศูนย์กลาง..... 15

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
1.1	แผนการดำเนินการ.....8
3.1	แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี พ.ศ. 2518-2534.....33

สารบัญแผนที่

แผนที่

หน้า

1	แสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดนนทบุรี.....	26
2	แสดงการแบ่งเขตการปกครองระดับตำบลในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....	27
3	แสดงเส้นทางคมนาคมในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....	28
4	แสดงคลองในเขตเทศบาลเมืองนนทบุรี.....	30
5	แสดงการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาปี 2518	45
6	แสดงการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาปี 2527	49
7	แสดงการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาปี 2534	56
8	แสดงการวิเคราะห์รูปแบบของเมืองนนทบุรีตามแบบจำลอง Concentric Zone	61
9	แสดงการวิเคราะห์รูปแบบของเมืองนนทบุรีตามแบบจำลอง Sector	62